

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. I-1336 8, 10, 11, 12, 13, 19, 25, 35 IR 40 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO BIUDŽETO SANDAROS ĮSTATYMO NR. IX-547 2, 4, 5, 7 IR 11 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMO NR. I-549 PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XII-2512 1 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS LIGOS IR MOTINYSTĖS SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-110 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27 IR 33 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE IR PROFESINIŲ LIGŲ SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO 3, 13, 15, 17, 19, 20, 27, 28 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE IR PROFESINIŲ LIGŲ SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. VIII-1509 PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XII-2472 2 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽALOS ATLYGINIMO DĖL NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE AR SUSIRGIMŲ PROFESINE LIGA LAIKINOJO ĮSTATYMO NR. VIII-366 2, 3, 7, 11, 12, 13 IR 181 STRAIPSNIŲ IR ANTROJO SKIRSNIO PAVADINIMO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS GARANTIJŲ DARBUOTOJAMS JŲ DARBDAVIUI TAPUS NEMOKIAM IR ILGALAIKIO DARBO IŠMOKŲ ĮSTATYMO NR. XII-2604 10 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo, Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo, Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo bei Garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo pakeitimais siekiama įgyvendinti Vyriausybės 2016-2020 metų priemonės dėl mokesčių ir socialinės apsaugos sistemos reformos bei sudaryti prielaidas suformuoti socialiai teisingą 2018 metų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento (direktorė – Asta Aranauskienė, tel. 8 706 68 100, el. p. asta.aranauskiene@socmin.lt) Socialinio draudimo skyriaus (vedėjas Vaidotas Kalinauskas, tel. 8 706 64215, el. p. vaidotas.kalinauskas@socmin.lt) valstybės tarnautojai.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu *Valstybinio socialinio draudimo įstatymas* numato, kad savarankiškai dirbančio asmens socialinio draudimo įmokų bazę vienus metus nuo pirmosios veiklos pradžios sudaro to asmens asmeniniams poreikiams išsiimama lėšų suma, kuri deklaruojama Valstybinei mokesčių inspekcijai kaip su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos. Taip pat

numatyta, kad nuo išsiimamų sumų (netaikant prievolės nuo MMA) gali mokėti tie savarankiškai dirbantys asmenys, kurie yra drausti kitur, yra pensininkai arba asmenys iki 29 metų. Ūkininkams ir jų partneriams numatyta prievolė mokėti nuo deklaruotų pajamų, ne didesnių kaip 7 vidutinių šalies darbo užmokesčių suma per kalendorinius metus. Taip pat ūkininkams ir jų partneriams numatyta lengvata nemokėti socialinio draudimo įmokų, jei šie yra drausti kitur, pensininkai arba asmenys iki 29 metų. Šiame įstatyme numatyta, kad socialinio draudimo rezervinį fondą sudaro rezervinio fondo dalis, skirta pensijoms, ir rezervinio fondo dalis, skirta kitoms socialinio draudimo išmokoms.

Valstybinio socialinio draudimo įstatyme nėra nuostatų dėl socialinio draudimo įmokų „atostogų“; socialinio draudimo įmokų „grindų“ darbdaviams nustatymo; galimybės apdraustajam nemokėti socialinio draudimo įmokų; maksimaliai vienodos socialinio draudimo įmokų mokėjimo tvarkos savarankiškai dirbantiems asmenims; galimybės verslo liudijimų turėtojams susimokėti socialinio draudimo įmokas už visą mėnesį; maksimalių pajamų, nuo kurių nemokamos socialinio draudimo įmokos, nustatymo; išlaidų už Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų fondo administravimo nustatymo; vieno socialinio draudimo rezervo fondo sudarymo; socialinio draudimo įmokų atidėjimo sutarčių sudarymo bei supaprastinto atleidimo nuo socialinio draudimo įmokų nustatymo.

Šiuo metu *Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme* numatytos minimalios ligos, motinystės bei vaiko priežiūros socialinio draudimo išmokos. Taip pat šiame įstatyme nėra visiškai tiksliai sureguliuotos nuostatos, kurias turėtų patvirtinti įstatymų leidėjas.

Galiojančio *Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo* nuostatos šiuo metu nepilnai teisiškai apibrėžia situacijas, kurias Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigos identifiko pradėjusios taikyti šio įstatymo nuostatas. Kai kuriais atvejais pagal įstatymo nuostatas perskaičiavus netekto darbingumo periodines kompensacijas ir kitas išmokas, jos yra mažesnės negu gavėjui buvo mokėtos ankstesnės išmokos, todėl atsirado dalis gavėjų, kuriems išmokos sumažėjo. Siekiant išvengti išmokų gavėjų nepasitenkinimo ir išlaikyti socialinį teisingumą gavėjų tarpe, siūloma pakeisti kai kurios įstatymo straipsnius. Taip pat nėra reglamentuota, kaip skaičiuoti periodines išmokas ir (arba) vienkartinės kompensacijas, kai nustatomi nauji darbingumo netekimo procentai. Šiuo metu galiojantis *Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinasis įstatymas* numato kitokias išmokų mokėjimo taisykles, nei taisyklės, kurios yra taikomos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokoms skaičiuoti nuo 2017 m. sausio 1 d. Pažymėtina ir tai, kad nuo 2018 m. sausio 1 d. nebelieka Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu tvirtinamų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžio. Vietoj šio dydžio išmokoms skaičiuoti bus naudojamas vidutinis šalies darbo užmokestis.

Garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas numato, kad ilgalaikio darbo išmoka gali būti apskaičiuota iš 12 mėnesių, buvusių iki asmens atleidimo, laikotarpį gautų su darbo santykiais susijusių pajamų. Įstatyme nenumatyta išmokos skaičiavimo tvarka tais atvejais, kai asmuo dėl objektyvių priežasčių minėtu laikotarpiu neturi su darbo santykiais susijusių pajamų.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimais siūloma įteisinti:

1) socialinio draudimo įmokų „atostogas“. Siūloma nustatyti vienerių metų socialinio draudimo įmokų „atostogas“ savarankišką individualią veiklą pradedantiems asmenims (sumokant įmokas nuo minimalaus mėnesinio atlyginimo iš valstybės biudžeto skiriamų asignavimų);

2) ūkininkams ir jų partneriams maksimalias pajamų sumas, nuo kurių nemokamos socialinio draudimo įmokos: 2018 metais 14 vidutinių šalies darbo užmokesčių per kalendorinius metus, 2019 ir vėlesniais – 28 vidutiniai šalies darbo užmokesčiai;

3) socialinio draudimo įmokų „grindis“ už samdomą darbą dirbančius asmenis. Siūloma nustatyti, kad ne visą darbo laiką dirbančių asmenų socialinio draudimo įmokos būtų skaičiuojamos ir mokamos nuo sumos, ne mažesnės negu minimalusis darbo užmokestis. Socialinio draudimo įmokos galėtų būti skaičiuojamos nuo mažesnio negu minimalusis darbo užmokestis sumos, jeigu atitinkamą mėnesį asmuo buvo draustas pas kitą draudėją arba gavo socialinio draudimo pensiją, arba jeigu asmuo yra ne vyresnis nei 24 metų. Socialinio draudimo įmokos taip pat galėtų būti skaičiuojamos nuo mažesnės sumos, jeigu darbuotojui priskaičiuotas faktiškas darbo užmokestis yra mažesnis negu minimalusis darbo užmokestis dėl to, kad darbuotojas dalį jam priklausančio dirbti laiko nedirbo dėl nedraudiminio laikotarpio arba gavo ligos, motinystės, tėvystės arba motinystės (tėvystės) išmoką.

4) galimybę neskaičiuoti apdraustojo 3 proc. socialinio draudimo įmokų nuo sumos, mažesnės nei minimali mėnesinė alga. Siūloma nustatyti, kad draudžiamosios pajamos užskaitomos, neatsižvelgiant į nemokėtas socialinio draudimo įmokas;

5) savarankiškai dirbančių asmenų maksimaliai vienodas socialinio draudimo sąlygas. Siūloma suvienodinti socialinio draudimo įmokas visoms savarankiškai dirbančiųjų asmenų kategorijoms, nustatant, kad šie asmenys moka socialinio draudimo įmokas nuo pusės gautų mokestinių pajamų, atsisakant lengvatų taikymo, socialinio draudimo įmokų lubas nustatant 28 VDU per metus ir atsisakant minimalių socialinio draudimo išmokų dydžių taikymo;

6) savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie įmokas moka nuo 50 proc. pajamų, socialinio draudimo prievolę be jokių socialinio draudimo įmokų nemokėjimo lengvatų;

7) verslo liudijimus turintiems asmenims, veiklą vykdančioms trumpais laikotarpiais, galimybę susimokėti socialinio draudimo įmokas už visą kalendorinį mėnesį;

8) pajamų, nuo kurių už samdomus darbuotojus nemokamos socialinio draudimo įmokos, „lubas“. Siūloma nustatyti, kad asmenų socialinio draudimo įmokų bazė, kurią privalo taikyti kiekvienas draudėjas ir apdraustasis, skaičiuojant socialinio draudimo įmokas, kalendoriniais metais negali būti didesnė negu 120 praėjusių metų Lietuvos statistikos departamento paskelbto vidutinio mėnesinio šalies darbo užmokesčio;

9) Ilgalaikio darbo išmokų fondo ir Garantinio fondo veiklos sąnaudų Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigoms padengimą;

10) naujas socialinio draudimo rezervinio fondo sudarymo taisykles. Šiuo tikslu keičiamas ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas;

11) nuostatas, kad žemės ūkio bendrovės, žemės ūkio kooperatyvai ir ūkininkai, einamaisiais kalendoriniais metais neįvykdę su Fondo valdybos teritoriniu skyriumi pasirašytos

einamųjų socialinio draudimo įmokų atidėjimo sutarties, praranda galimybę pasirašyti sutartį ateinančiais metais;

12) nuostatas, kad savarankiškai dirbantiems asmenims, mokantiems socialinio draudimo įmokas už save, kai įsiskolinimo Fondui dydis neviršija 1500 eurų socialinio draudimo įmokų įsiskolinimo mokėjimas gali būti atidėtas iki vieno metų.

Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo pakeitimais siūloma atsisakyti minimalių ligos, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokų skyrimo ir mokėjimo. Taip pat siūloma patikslinti nuostatas, kurios yra šiuo metu šio įstatymo įgyvendinamajame teisės akte, tačiau nėra įstatyme bei reglamentuoti tinkamą išmokų mokėjimą savarankiškai dirbantiems asmenims: išmokas mokėti, jei asmuo tuo laikotarpiu turi draudžiamųjų pajamų, nes tai sąlygoja šios veiklos srities specifika.

Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo pakeitimo projektais siūloma, skaičiuojant išmokas taikyti ne užpraeito ketvirčio šalies vidutinį mėnesinį darbo užmokestį, o metinį šalies vidutinį darbo užmokestį, kuris yra tvirtinamas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu. Siekiant išvengti išmokų gavėjų nepasitenkinimo bei užtikrinti asmenų lygybės ir teisėtų lūkesčių principų įgyvendinimą, siūloma taikyti nemažinimo taisyklę, kai perskaičiuotos išmokos ir (ar) kompensacijos pagal šį įstatymą yra mažesnės, negu mokėtos iki įstatymo įsigaliojimo (2017 m. sausio 1 d.). Taip pat nustatytus naujus darbingumo netekimo procentus, išmokos ir kompensacijos perskaičiuojamos pritaikius naujus darbingumo netekimo procentus.

Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo pakeitimais siūloma nustatyti išmokoms apskaičiuoti taikyti vidutinį šalies darbo užmokestį (vietoj einamųjų metų draudžiamųjų pajamų); pakeisti kai kurių skyrių pavadinimus; sąvokas suderinti su Lietuvos Respublikos darbo kodekse vartojamomis sąvokomis. Šiame Įstatyme vidutinis šalies darbo užmokestis, taikomas apdraustųjų asmenų valstybinio socialinio draudimo įmokų bazei skaičiuoti yra 65 proc. vidutinio darbo užmokesčio. Toks dydis siūlomas, siekiant neišdidinti šiuo metu pagal minėtą įstatymą mokamų išmokų dydžio.

Garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo pakeitimu siūloma numatyti, kad ilgalaikio darbo išmoka gali būti apskaičiuota iš paskutinių 12 mėnesių, kuriais asmuo turėjo su darbo santykiais susijusių pajamų, buvusių iki asmens atleidimo.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Teisinio reguliavimo neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymų projektais nenumatoma reguliuoti Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytų visuomeninių santykių, Įstatymų projektų antikorporcinis vertinimas neatliktas. Įstatymų projektų priėmimas įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimti Įstatymai neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Naujų teisės aktų priimti, galiojančių pakeisti arba pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir bendrinės kalbos normų.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai bei Europos Sąjungos dokumentams.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus įgyvendinamųjų teisės aktų keisti nereikės.

12. Įstatymų projektams įgyvendinti reikalingos išlaidos

Įstatymų projektų nuostatos susijusios su Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu vertinamos Valstybinio socialinio draudimo fondo 2018 metų biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo projekte.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra.

14. Įstatymų projektų reikšminiai žodžiai

Įstatymų projektų reikšminiai žodžiai: „socialinis draudimas“ „liga ir motinystė“, „nelaimingas atsitikimas darbe“, nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo“, „valstybinio socialinio draudimo fono biudžetas“, „žalos atlyginimas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.